

УДК: 330.34:502.131.1(4-672EU)
Bibliid 1451-3188, 21 (2022)
Год XXI, бр. 79, стр. 173-194
Изворни научни рад
Рад примљен 21. 7. 2022. године
Рад одобрен 17. 8. 2022. године
DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_ez.2022.21.79.11

ЕВРОПСКА ЗЕЛЕНА АГЕНДА

Душко ДИМИТРИЈЕВИЋ, Ненад ВАСИЋ¹

Анстракт: Избијањем пандемије Covid-19 опасност од ерозије међународног економског поретка знатно је повећана. Многобројне хибридне претње, уз негативне и вишедимензионалне „домино ефекте“ најновије употребе силе у Украјини, прете да угрозе главне особености постојећег живота на Земљи, укључујући и целокупан светски економски поредак. Будући да криза не познаје границе, ова опасност постаје међународна реалност која се манифестује у низу значајних економских поремећаја у глобалним ланцима снабдевања, у дестабилизацији заједничког тржишта и у огромним губицима у кључним секторима индустријске производње, енергетике и услужних делатности. Снажан рецесијски удар индукован прво здравственом, а потом и политичком кризом имао је за последицу пад БДП-а и увећање јавног дуга у поприличном броју земаља. Негативни економски ефекти постали су све видљивији и на светском тржишту капитала. Погоршање стања у финансијској области одразило се и на социјалну сигурност у свету, што је указало на нужност хитног и снажнијег мултилатералног одговора утемељеног на јасним и транспарентним правилима и принципима заснованим на солидарности, заједништву и међународној сарадњи. Европска унија (ЕУ), као друга по величини глобална економија, преузела је на том плану водећу улогу блиско сарађујући са кључним међународним институцијама. С обзиром на димензије поремећаја у систему међународних економских односа, ЕУ се прилагођава насталој ситуацији дајући приоритет заједничкој сарадњи и предузимању одлучних акција на санирању негативних последица економске кризе кроз

¹ Институт за међународну политику и привреду, Београд.
E-mail: dimitrijevicd@diplomacy.bg.ac.rs, nenad.v@diplomacy.bg.ac.rs

Рад је настао у оквиру пројекта „Србија и изазови у међународним односима 2022. године“, који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а реализује Институт за међународну политику и привреду током 2022. године.

усвајање стратешких докумената и акционих планова. У том погледу, сасвим сигурно најзначајнији документи су: „Европски зелени план” и „Следећа генерација Европске уније”, којима се утврђује агенда за трансформацију европске привреде у „зелену економију”.

Кључне речи: ЕУ, економска криза, „Европски зелени план”, „Следећа генерација Европске уније”, „зелена економија”.

1) УВОД

Пандемија Covid-19 покренула је фундаментална питања о легитимитету и одрживости актуелног економског поретка ЕУ. Здравствена криза довела је до значајних економских поремећаја који се манифестују у глобалним ланцима снабдевања, у дестабилизацији финансијских тржишта и у огромним губицима у кључним секторима индустријске производње, енергетике и услужних делатности. Рецесијски шок довео је до пада БДП-а и до увећања јавног дуга у знатном броју држава чланица. Негативни економски ефекти постали су видљивији и на тржишту капитала због чега је ЕУ оштро реаговала увођењем протекционистичких мера ограничавања прилива страних директних инвестиција из трећих земаља. Након избијања политичке кризе и оружаног сукоба у Украјини, ЕУ се одлучила за увођење санкција према Русији поступним укидањем увоза руских енергената.² Све наведено указује да је свет, па тиме и ЕУ, ушао у фазу најдубље економске кризе још од Другог светског рата, чије се негативне последице могу наставити и у наредним годинама.³ Према актуелним предикцијама произилази да би негативни ефекти економске кризе могли надоћи са

² ЕУ је усвојила шест пакета санкција против Руске Федерације од 23. фебруара до 21. јула 2022. године, као одговор на признавање подручја под контролом Доњеcke и Луганске области и оружаног напада на Украјину. Санкције су, као ЕУ наводи, осмишљене да ослабе руску економску базу лишавајући је критичних технологија и тржишта, чиме се знатно умањује способност Русије да води рат. Видети: “EU response to Russia’s invasion of Ukraine”, European Council. Интернет: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/>, 31.8.2022.

³ Према макроекономским проценама, предвиђено је да ће глобални раст успорити са процењених 6,1% у 2021. на 3,6 % у 2022. и 2023. години. Ово је 0,8 и 0,2 процентних поена ниже за 2022. и 2023. годину него што је било пројектовано предвиђено у јануару. Након 2023. године предвиђа се да ће глобални раст опасти на око 3,3% у средњем року. Све већи притисци на цене довели су до пројекција инфлације за 2022. годину, од 5,7 % у развијеним економијама и 8,7 % у земљама у развоју – 1,8 и 2,8 процентних поена више него што је пројектовано прошлог јануара. Видети: World Economic Outlook, IMF, April 2022. Интернет: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>, 2.8.2022.

закашњењем услед експанзионистички вођене фискалне политике, или услед енормног раста јавног дуга који би значајно успорио или чак зауставио опоравак светске привреде.⁴ Поменута могућност представља реални изазов не само за социјалну кохезију држава већ и за њихову политичку и економску стабилност. Узимајући још у обзир да економска криза има за последицу и енорман пад међународне трговине и директних страних инвестиција (СДИ), онда је јасно зашто је ЕУ као водећа супранационална економска заједница у свету приступила редефинисању постојећих економских политика у различитим гранама индустријске делатности. У намери да изнађе најефикасније путеве за превазилажење актуелне кризе, ЕУ се придружила снажном мултилатералном одговору међународне заједнице који почива на принципима солидарности, заједништва и међународне сарадње.⁵ Одговарајући на савремене међународне изазове проузроковане не само актуелном здравственом, политичком и економском кризом, већ и сопственим структуралним слабостима (за чија решења се морају изградити нови мултилатерални механизми), ЕУ је усвојила тзв. *Зелену агенду* као сет стратешких докумената којима се представља нови синхронизовани приступ, усклађен са глобалном агендом за будућност света.⁶

2) ПРАВЦИ ЕКОНОМСКОГ ПРЕУСМЕРАВАЊА ЕУ

Економско преусмеравање ЕУ подразумева промену њене економске политике. Промена економске политике у условима кризе захтева обезбеђење правилног функционисања европског тржишта на коме ће политика тржишног такмичења бити од кључне важност за осигурање једнаких услова привредног пословања. Одржавање континуитета овог пословања претпоставља поновно успостављање четири основне слободе – слободу кретања људи, робе, услуга и капитала, које су у новонасталим околностима биле у извесној мери ограничене, ако не и суспендоване. Да би се наведени план остварио, по свој прилици биће потребно извршити дерегулацију,

⁴ "Common Framework for Debt Treatments beyond the DSSI", Paris Club. Интернет: https://clubdeparis.org/sites/default/files/annex_common_framework_for_debt_treatment_s_beyond_the_dssi.pdf

⁵ Alfons Pérez, *Green deals in a time of pandemics. The future will be contested now*, Libros en Acción, La editorial de Ecologistas en Acción, Madrid, 2021, p. 44, etc.

⁶ Тема овог ауторског рада била је делом обрађена у студији: Душко Димитријевић, „Преусмеравање економске политике Европске уније након пандемије Covid-19”, у: Невена Станковић, Драгана Дабић, Горан Бандов (урс), *Развојни правци Европске уније након пандемије Covid 19*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2021, стр. 217–238.

односно смањивање регулаторних оптерећења, као и поједностављивање правила о тржишном пословању. У том погледу биће важно извршити и одговарајуће реформе у систему светске трговине. Наиме, ове промене би морале укључити реструктурирање које је зависно од технолошке трансформације производних циклуса који су лоцирани у различитим државама унутар и ван ЕУ. Уз то, ове промене укључују и промене у глобалним ланцима вредности до којих реално може доћи тек санирањем досадашњих негативних последица економске кризе. На том плану, ЕУ намерава да примени модел отворене стратешке аутономије која би довела до оснажења валутне стабилности и ревизије постојеће трговинске политике, којом би се осигурала диверзификација и и јачање глобалних ланаца снабдевања неопходних за заштиту од потенцијалних и будућих економских криза. Оваквим приступом ЕУ би могла утицати на обликовање новог система глобалног управљања у економској сфери (*Global Governance*), што не би могло проћи без реформе СТО и оснажења система економске безбедности.

Следствено претходно наведеном, ЕУ је иницирала успостављање механизма заштите од нелојалних трговинских пракси и злоупотреба кроз увођење система надзора страних директних инвестиција (СДИ) у стратешки важним секторима европске привреде.⁷ ЕУ сматра да је увођење оваквих мера било оправдано, јер се нелојалним СДИ нарушавао њен јавни поредак и безбедност. Како је ширење кризе довело до поремећаја у глобалним ланцима снабдевања и до дестабилизације финансијских тржишта, стране СДИ су довеле до негативних ефеката кроз преузимање имовине, инфраструктуре и технологија унутар ЕУ. Да би избегла већи рецесијски удар од „предаторског капитала“, ЕУ је одлучно реаговала у циљу нормализације и очувања функционисања јединственог европског тржишта. Тиме није изгубила из вида витални значај овог тржишта за одрживост привреда својих држава чланица, поготово ако се узме у обзир да су неке од држава остваривале чак 70% извоза управо унутар тржишта ЕУ.⁸ Да би одржала „колико-толико“ нормално функционисање свог тржишта, ЕУ ће морати да инсистира на продубљивању економске уније и на очувању стабилности постојећег економског поретка кроз успостављање праведнијих, фер и узајамно корисних односа.⁹ Економско преусмеравање ЕУ

⁷ “Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union”, OJ L 79, 21 March, 2019.

⁸ Душко Димитријевић, „Уредба Европског парламента и Савета о успостављању оквира за проверу страних директних инвестиција у Европској унији”, *Европско законодавство*, 2019, vol. 18, бр. 68, стр. 7–25.

⁹ “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions- Long Term

отуд ће морати да се одвија у складу са савременим климатским, социјалним, економским и технолошким променама и неће бити могуће без свеобухватних и структуралних реформи. Ове реформе се пак предвиђају важним стратешким документима под називом: „Европски зелени план” (*European Green Deal*) и „Следећа генерација Европске уније” (*Next Generation EU*), којима се на дуги рок увод агенда за систематску интеграцију и трансформацију европске привреде у „зелену економију”.

3) „ЕВРОПСКИ ЗЕЛЕНИ ПЛАН”

У децембру 2019. године, Комисија ЕУ је у форми Саопштења поднела Европском парламенту, Европском савету, Савету, Европском економском и социјалном одбору и Одбору региона скуп различитих политичких иницијатива под називом „Европски зелени план”.¹⁰ Иницијативама се предвиђа нова стратегија одрживог раста ЕУ. Одрживи раст претпоставља претходну модернизацију европске привреде и прерастање ЕУ у праведно и просперитетно друштво. Ова економска транзиција требало би да буде праведна и инклузивна с циљем очувања, ако не и повећања природних ресурса ЕУ, уз заштиту здравља и добробити грађана од ризика повезаних са животном средином као што су климатске промене, губитак биодиверзитета, оштећење озонског омотача (за шта је Европа одговорна скоро за једну трећину у односу на светску емисију гасова), потом загађење ваздуха, воде и земљишта, изазивање урбаних стресова итд.¹¹

Важно је поменути да „Европски зелени план” представља део шире Агенде Уједињених нација о одрживом развоју до 2030. године.¹² Његовим смерницама усмерава се процес макроекономске координације, доношења

Action Plan for Better Implementation and Enforcement of Single Market Rules”, European Commission, Bussels, 10.03.2020, COM(2020) 94 final; Duško Dimitrijević, “EU–China Comprehensive Agreement on Investment – Great Opportunity for Mutual Sustainable Development”, *Working Papers of the China-CEE Institute*, Budapest, November 2021, No. 3, pp. 1–20.

¹⁰ “Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – the European Green Deal”, European Commission, Bussels, 11.12.2019, COM 2019/640 final.

¹¹ “Problems”, European Environment Agency, 20 April 2016. Интернет: <https://www.eea.europa.eu/publications/92-827-5122-8/page014.html>, 2.2.2022. У неким проценама сматра се да ће се ниво угљен-диоксида (CO₂), бити удвостручен до 2030. године са очекиваним порастом температуре у Европи за 2–3°C у летњој сезони.

¹² “Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development”, United Nations General Assembly, A/RES/70/1, 21 October 2015.

политика и деловања ЕУ у оквиру циљева одрживог развоја. Циљевима се планира смањење емисије гасова стаклене баште за најмање 50–55 процената до 2030. године, као и његова елиминација до 2050. године, ревидирањем фискалног, регулаторног и трговинског режима.¹³ Реализацијом наведених циљева, Европа би постала први „климатски неутралан континент“.¹⁴

У априлу 2020. године, Европски парламент позвао је државе чланице на укључивање „Европског зеленог плана“, у програм економског опоравка. У том смислу предложен је и финансијски пакет за подршку европској привреди након завршетка здравствене кризе, укључујући издавање обвезница које би требале бити покривене буџетским средствима. Сматрало се, наиме, да би заједнички одговор на Covid-19 морао бити вођен солидарношћу, кохезијом и ковергенцијом, те да у том смислу улагања у европски економски опоравак захтева установљавање Фонда солидарности од најмање 50 милијарди евра. Како су временом расли страхови од могућих негативних последица пандемијске кризе, ЕУ је наглашавала потребу за спровођењем „Европског зеленог плана“. Будући да његово остваривање није било могуће без измена у европском законодавству, ЕУ је донела одговарајући правни оквир о клими (*European Climate Law*), којим се на регулаторном плану утврђују наведени циљеви.¹⁵ Уз накнадно преиспитивање и ревидирање релевантних правних и политичких инструмената повезаних са емисијом гасова стаклене баште, ЕУ се обавезала и да изради ефикаснију европску стратегију о климатским променама која би била прилагођена Оквирној конвенцији Уједињених нација о промени климе из 2015. године (тзв. *Париском споразуму*).¹⁶ Тиме је ЕУ показала

¹³ Hosuk Lee-Makiyama, “The EU Green Deal and Its Industrial and Political Significance”, *ECIPE Policy Brief*, 2021, no. 1, pp. 1–10.

¹⁴ Ursula von der Leyen, *Political guidelines for the next Commission (2019–2024) – ‘A Union that strives for more: My agenda for Europe’*, Publications Office of the European Union, 2019. Интернет: http://www.eunec.eu/sites/www.eunec.eu/files/attachment/files/political-guidelines-next-commission_en_kopie.pdf; 2.8.2022; “Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank – A Clean Planet for all – A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy”, European Commission, Bussels, 28.11.2018, COM (2018) 773 final.

¹⁵ “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulation (EU) 2018/1999 (*European Climate Law*)”, European Commission, Bussels, 4.3.2020, COM(2020) 80 final.

¹⁶ “United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)”, *Paris Agreement*, FCCC/CP/2015/L.9. Интернет: <https://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/109r01.pdf>, 2.8.2022.

намеру да преусмери своју економску политику у правцу постизања „одрживе будућности”, која према „Европском зеленом плану”, претпоставља редефинисање свих политика које у пракси обухватају снабдевања чистом енергијом (*Clean Energy*). Најпре је то учинињено кроз усвајање Стратегије о биодиверзитету да би потом било потврђено одобравањем плана опоравка „Следећа генерација Европске уније” (*Next Generation EU*) и буџета од једне хиљаде милијарди евра.¹⁷ Са овим инструментима, „Европски зелени план” постао је део шире стратегије обнове Европске уније за коју су опредељена конкретна финансијска средства.¹⁸

4) „СЛЕДЕЋА ГЕНЕРАЦИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ”

У Саопштењу из маја 2020. године, Комисија ЕУ предложила је план опоравка „Следећа генерација Европске уније”, за чију реализацију је издвојено 750 милијарди евра.¹⁹ Планирана средства требало би да буду издвојена из горње границе БДП-а држава чланица ЕУ за 2%.²⁰ Наведеним начином ЕУ би могла искористи свој кредитни рејтинг за прикупљање и пласирање средстава на различитим финансијским тржиштима за пројекте који испуњавају тзв. *зелене критеријуме*.²¹ Ови критеријуми претпостављају усмеравање средстава за убрзање зелене и дигиталне транзиције и за изградњу просперитетнијег и отпорнијег друштва. Расподела опредељених финансијских средстава од 750 милијарди евра (од укупно планираних 1,8

¹⁷ Jack Parrock, Shona Murray, Joanna Gill, “EU coronavirus recovery package is massive shift for bloc that will work ‘wonders’”, *Euronews*, 28 May 2020. Интернет: <https://www.euronews.com/2020/05/28/eu-coronavirus-recovery-package-is-massive-shift-for-bloc-that-will-work-wonders>, 1.1.2022.

¹⁸ “European Green Deal”, *Wikipedia*. Интернет: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Green_Deal, 17.8.2022.

¹⁹ “Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Europe’s Moment: Repair and Prepare for the Next Generation, European Commission”, Bussels, 27.5.2020, COM/2020/456 final

²⁰ “Proposal for a Council Decision on The System of Own Resources of the European Union”, European Commission”, Bussels, 2.5.2018, COM(2018) 325 final.

²¹ Frédéric Simon, “Do no harm’: EU recovery fund has green strings attached”, *Euractiv*, 27 May 2020. Интернет: <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/do-no-harm-eu-recovery-fund-has-green-strings-attached/>, 2.7.2022. Према проценама 25% од укупног износа опредељених средстава требало би да оде на ублажавање климатских промена. Фосилна горива и нуклеарна енергија били би искључени из финансирања, а део средстава намењених економском опоравку требало би доделити обнављању економске равнотеже између богатих и сиромашних земаља ЕУ.

билиона евра), требало би да се врши у три одвојена стуба, од чега би 500 милијарди евра било расподељено у виду бесповратне помоћи, док би 250 милијарди евра било пласирано у форми зајмова државама чланицама. Тако, у први стуб била би пласирана средства помоћи државама чланицама за спровођење економских реформи, односно за установљавање механизма за одржив опоравак и отпорност (*Recovery and Resilience Facility – RRF*), у износу од 560 милијарди евра.²² Саме државе чланице осмислиле би планове за економску ревитализацију на темељу приоритета улагања и реформи утврђених у оквиру европског семестра, а у складу с националним климатским, енергетским и транзиционим плановима, споразумима о партнерству и оперативним програмима у оквиру фондова Европске уније.²³ Са додатном помоћи за кохезију (*Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe – REACT – EU*) у износу од 55 милијарди евра, обезбедило би се финансирање економског опоравка у складу са новим кључем расподеле којим се узима у обзир конкретан утицај кризе на одређена европска подручја. Са овом додатном помоћи прошириле би се мере опоравка које се спроводе у оквиру инвестиционих иницијатива CRII (*Coronavirus Response Investment Initiative*) и CRII + (*Coronavirus Response Investment Initiative Plus*). Коришћење наменских средстава кроз поменуте иницијативе и додатну помоћ предвиђено је за период 2021–2022. године, преко Европског фонда за регионални развој (*European Regional Development Fund*), Европског социјалног фонда (*European Social Fund*) и Фонда за европску помоћ најугроженијима (*Fund for European Aid to the Most Deprived*). Уз наведене финансијске фондове, опредељена финансијска средства била би искоришћена и кроз друге европске фондове и програме као што су Хоризонт 2020 (*Horizon 2020*), Европски пољопривредни фонд за рурални развој (*European Agricultural Fund for Rural Development – EAFRD*) и Фонд за праведнију транзицију (*Just Transition Fund – JTM*). Средства у износу од 31 милијарде евра предвиђена су за финансирање другог стуба који ће служити покретању европске привреде. Средства би требало обезбедити путем приватних инвестиција које би додатно подстакле улагања од још 300 милијарди евра у осигурање солвентности европских привредних субјеката. У оквиру другог стуба предвиђа се још и надоградња програма *InvestEU*, као водећег европског програма за инвестиције, као и успостављање посебног

²² У међувремену је планирани износ увећан на 672,5 милијарди евра. Од тог износа 360 милијарди евра чине зајмови, а 312,5 милијарди евра бесповратна средства. Опредељени износи бесповратних средстава за друге намене знатно су умањени у односу на планиране износе. Видети: „Европски план опоравка”, Европска комисија. Интернет: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hr, 8.1.2022.

²³ “Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of 12 February 2021 establishing the Recovery and Resilience Facility”, *OJ L*, 57, 18.12.2021, pp. 17–75.

механизма за стратешка улагања за који ће, према споразуму постигнутом у Европском савету, бити намењено 15 милијарди евра. Поменути механизам омогућио би прикупљање додатних 150 милијарди евра за јачање отпорности и стратешке аутономије у свим кључним технологијама и ланцима вредности. У погледу трећег стуба који се односи на стицање искустава током кризе, план опоравка предвиђа успостављање посебног програма *EU4Health* за који су планирана средства од 9,4 милијарде евра. Ова средства требало би искористити за повећање ефикасности здравствене заштите и оснажење других важних програма попут Хоризонт Европа и *RescEU*, и других механизма који се односе на међународну сарадњу, суседство, хуманитарну помоћ и економски развој.²⁴ Коначно, целокупан план опоравка потврђен је у нешто измењеној садржини пакета помоћи кроз усвајање Уредбе Европске уније о установљавању инструмента опоравка након окончања пандемије Covid-19, 14. децембра 2020. године.²⁵ Тако су према овом инструменту механизму за опоравак (RRF) додаљена укупна средства од 672,5 милијарди евра, *REACT-EU* – 47,5 милијарди евра, програму Хоризонт Европа – 5 милијарди евра, *InvestEU* – 5,6 милијарди евра, Европском пољопривредном фонду за рурални развој – 7,5 милијарди евра, Фонду за праведнију трзницију – 10 милијарди евра и *RescEU* – 1,9 милијарди евра. Истовремено, са доношењем овог инструмента којим су преусмерена наменска средства из пакета „Следећа генерација Европске уније”, донета је и нова Одлука о сопственим ресурсима према којој се Европска унија ограничила да средства за свој дугорочни буџет и пакет опоравка базира искључиво на царинама и доприносима који се темеље на ПДВ-у и бруто националном дохотку.²⁶ Због пандемије Covid-19 предвиђено је и да Европска унија може „позајмити средства на тржиштима капитала до 750 милијарди евра према ценама из 2018,” док било који позајмљени износ није дозвољено користити за њене оперативне издатке и трошкове. Такође, предвиђено је и

²⁴ Комисија Европске уније уједно сматра да би ваљало подстаћи и друге значајне инструменте, фондове и програме попут Програма за јединствено тржиште, потом Европски фонд за поморство и рибарство, програм помоћи сарадњи у области пореза и царина, инструмент за повезивање Европе, *Erasmus+*, програм *Креативна Европа*, програм *Дигитална Европа*, Европски фонд за одбрану, Фонд за унутарњу безбедност, Фонд за азил и миграције, Фонд за интегрисано управљање границама и претприступну помоћ.

²⁵ “Council Regulation (EU) 2020/2094 of 14 December 2020 establishing a European Union Recovery Instrument to support the recovery in the aftermath of the COVID-19 crisis”, *OJ L*, 433I, 22.12.2020, pp. 23–27.

²⁶ “Council Decision (EU, Euratom) 2020/2053 of 14 December 2020 on the system of own resources of the European Union and repealing Decision 2014/335/EU, Euratom”, *OJ L*, 424, 15.12.2020, pp. 1–10.

да Европска комисија издаје обвезнице за финансирање зајмова Европске уније и трећих земаља, а у оквиру програма који укључује до 100 милијарди евра за програм очувања радних места (*SURE*). Уз то, до 2026. године предвиђа се и акумулирање 800 милијарди евра у текућим ценама за програм опоравка „Следећа генерација Европске уније“, кроз диверзификациону стратегију финансирања и издвајања од пет процената европског БДП-а.

5) РЕДЕФИНИСАЊЕ ЕКОНОМСКЕ ПОЛИТИКЕ ЕУ

Главни циљ „Европског зеленог плана“ јесте климатска неутралност до 2050. године. Преусмеравање политике чисте енергије укључује све индустријске, производне, потрошачке политике, политике које се односе на инфраструктуру, транспорт, храну, пољопривреду и грађевинарство, као и фискална и социјална давања.²⁷ Сва наведена подручја деловања ЕУ међусобно су повезана и испреплетана, а за побољшање њихове ефикасности потребна је обнова природних екосистема, заштита здравља становништва и одржива употреба природних ресурса. Трансформација енергетске политике ЕУ подразумева промене у потрошачким и пословним праксама које треба да омогуће одржива јавна и приватна улагања. Различити инструменти одређивања цена енергије стога ће морати међусобно да се надопуњавају, а ревизија и усклађивање фискалног оквира о њиховом опорезивању вршиће се у складу са циљевима на подручју зауздавања климатских промена.²⁸ Да би се направио компромис између економских и социјалних потреба, ЕУ се обавезала да води рачуна о решењима која би била најкориснија за очување здраве животне средине. Тим пре, јер производња и употреба енергије у различитим економским секторима представља тренутно извор више од 75% емисија гасова стаклене баште у ЕУ. Преоријентација европске економије на ефикасније и обновљиве изворе енергије, уз постепено укидање употребе угља и декарбонизацију гаса, следствено претпоставља потпуну интеграцију и међузависност европског енергетског тржишта.²⁹ За постизање наведене транзиције, полазну основу представљаће стратегија ЕУ о интеграцији енергетског система.³⁰ Уз

²⁷ Carlo Jaeger, Janel Mielke, Franziska Schütze, Jonas Teitge, Sarah Wolf, “The European Green Deal – More Than Climate Neutrality”, *Intereconomics Review of European Economic Policy*, 2021, vol. 56, no. 2, pp. 99–107.

²⁸ “Council Directive 2003/96/EC of 27 October 2003 restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity”, *OJ L 283*, 31.10.2003, pp. 51–70.

²⁹ Jeremy Rifkin, *The Green New Deal: Why the Fossil Fuel Civilization Will Collapse by 2028, and the Bold Economic Plan to Save Life on Earth*, St. Martin’s Press, New York, 2019, p. 280.

³⁰ “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Powering a

спровођење овог стратешког документа, државе чланице имају још и обавезу да до 2023. године ажурирају своје климатске и националне енергетске планове како би оствариле планиране циљеве до 2030. године (на пример, спровођењем мера електрификације или развоја чистих горива, укључујући и водоник).³¹ Имајући у виду да ће подстицање дигитализације имати значајну улогу на овом плану, ЕУ се залаже за суштинске промене које би омогућиле делотворније деловање европског енергетског система у целини.³² С тим у вези, у контексту избијања рата у Украјини, ЕУ је усвајањем плана *REPowerEU* у мају 2022. године, додатно преусмерила своју енергетску политику у правцу смањивања зависности од руских енергетских извора, кроз мере штедне, диверсификације снабдевања преласка на обновљиве изворе енергије.³³

У погледу политике одрживе индустрије, које је друго циљно подручје „Европског зеленог плана“, преусмеравање је усмерено на спровођење мера кружне економије. Циљеви кружне економије садржани су у индустријској стратегији коју је ЕУ усвојила у марту 2020. године. Узимајући огроман губитак биодиверзитета, почев од седамдесетих година прошлог века (чак 90%), ЕУ се определила да кроз реализацију кружне економије подстакне раст водећих тржишта за климатски неутралне и кружно одрживе производе. Иако ће акцијски план за кружну економију служити за транзицију свих индустријских сектора, ЕУ намерава да своје деловање посебно усмери на ресурсно

Climate-Neutral Economy: An Eu Strategy for Energy System Integration”, European Commission, Bussels, 8.07.2020, COM(2020) 299 final, pp. 1–21.

³¹ “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions a Hydrogen Strategy for a Climate-Neutral Europe”, European Commission, Bussels, 8.7.2020, pp. 1–23; Christopher Jones, Andris Piebalgs, Jean-Michel Glachant, “Energy Priorities for the Von der Leyen Commission”, Robert Schuman Centre, *Policy Brief*, 2019, no. 16, pp. 1–11.

³² “Regulation (EU) 2018/1999 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action, amending Regulations (EC) No 663/2009 and (EC) No 715/2009 of the European Parliament and of the Council, Directives 94/22/EC, 98/70/EC, 2009/31/EC, 2009/73/EC, 2010/31/EU, 2012/27/EU and 2013/30/EU of the European Parliament and of the Council, Council Directives 2009/119/EC and (EU) 2015/652 and repealing Regulation (EU) No 525/2013 of the European Parliament and of the Council”, *OJ L* 328, 21.12.2018, pp. 1–77; “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on guidelines for trans-European energy infrastructure and repealing Regulation (EU) No 347/2013”, European Commission, Bussels, 15.12.2020, COM/2020/824 final.

³³ “Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions REPowerEU Plan”, 18.5.2022, COM/2022/230 final.

интензивне секторе, као што су текстилни сектор, грађевинарство, електронски сектор и индустрију пластике. За енергетски интензивне индустрије, као што су индустрија челика, хемијска индустрија и производња цемента, ЕУ предвиђа убрзану декарбонизацију уз увођење модерних технолошких процеса са нултом емисијом гасова стаклене баште. Уз подстицање нових облика индустријске сарадње и финансијска улагања у стратешке ланце вредности (кроз подстицање државних јавних и приватних инвестиција), ЕУ ће настојати да подстакне истраживачке и иновационе делатности у различитим секторима кружне економије. Такође, Унија ће се залагати за финансирање циљева „Европског зеленог плана“ кроз инвестициони план – *InvestEU*, који предвиђа најмање милијарду евра инвестиција. Према неким прелиминарним проценама, ЕУ би требало да до 2030. године инвестира приближно 260 милијарди евра у реализацију планираних циљева. Политика обнове и изградње ЕУ има у фокусу преиспитивање енергетски ефикасних метода обнове и изградње зграда. Пошто постојеће енергетске перформансе зграда нису задовољавајуће (чак 40% потрошене енергије одлази за јавне и приватне зграде), сматра се да је потребно удвостручити средства како би се остварили циљеви ЕУ у погледу енергетске ефикасности (што би значило и до 2,4% улагања из европског буџета). Посебан проблем у реализацији овог циља представља приступачност цена. Образложење за преиспитивање политике обнове и изградње зграда налази се у оправдању да би овим процесом дошло генерално да смањивања рачуна за утрошак енергије, што би у крајњем случају смањило и енергетско сиромаштво. У прилог наведеном истиче се и подупирање грађевинског сектора и активности малих и средњих предузећа, чиме би национални приходи били повећани, а то би омогућило додатну обнову социјалних станова, школа и болница. Реализација ове иницијативе у оквиру „Европског зеленог плана“ обухвата и иновативне програме финансирања у оквиру фонда *InvestEU*. У односу на политику одрживе мобилности, ЕУ планира смањење емисија гасова стаклене баште из саобраћаја и транспорта на коју се односи чак 25% од укупне емисије гасова са ефектом стаклене баште, представља такође један од циљева у оквиру „Европског зеленог договора“. Наиме, сматра се да је потребно смањити ову емисију чак до 90% до 2050. године, како би се постигао циљ климатске неутралности. Према плану, сви видови саобраћаја ће морати дати допринос остварењу овог циља. Крајњим корисницима транспортних услуга мораће се на том плану ставити на располагање јефтинији, приступачнији, доступнији, здравији начини транспорта са ниским емисијама гасова. Нови и одрживи начини транспорта укључују увођење другачијих горива са ниским или нултим емисијама CO₂, која би представљала алтернативу тренутним горивима. Развој различитих средстава транспорта и начина мобилности, значило би и измену постојећег регулативног оквира. Европска комисија је на том плану, у децембру 2020. године, донела важно

Саопштење који садржи свеобухватну стратегију о „одрживој и паментој мобилности“.³⁴ Кроз њу се настоје решити питања највећих извора загађења у саобраћају, кроз давање подстицаја различитим облицима мултимодалног превоза.³⁵ Што се тиче преусмеравања прехранбене политике, ЕУ је предвидела значајне циљеве у својој „зеленој агенди“ будући да од ове гране индустрије зависи исхрана њеног становништва, а што само по себи представља велики изазов за постојеће обрасце производње. Производња хране и даље узрокује загађење ваздуха, воде и земљишта, приноси губитку биолошке разноликости и климатским променама будући да се њоме троше прекомерне количине природних ресурса. Трансформација прехранбене индустрије представља отуд императив за ЕУ, јер се увођењем нових технологија и научних открића повећава улога свих субјеката у ланцима вредности „одрживих“ прехранбених производа. Европска комисија је у мају 2020. године представила Саопштење у којем је садржана стратегија „од фарме до виљушке“ (*From Farm to Fork*), којом се на широј равни расправља о питањима „одрживости хране“ и подршци коју ваља доделити прехранбеним произвођачима (пољопривредницима и рибарима).³⁶ ЕУ планира да блиско сарађује са државама чланицама у вези побољшања националних стратешких пољопривредних планова који би морали одражавати амбиције „Европског зеленог плана“. Национални пољопривредни планови требало би отуд да буду један од чинилаца који ће довести до бољих и одрживијих пракси у областима као што су прецизна пољопривреда, еколошка пољопривреда, агроекологија, агрошумарство и добробит животиња. ЕУ ће настојати да своју прехранбену политику усмери у правцу подстицања регенеративне пољопривредне производње применом нових технологија које доприносе заштити животне средине, односно побољшању биодиверзитета и квалитета воде, земљишта и ваздуха.³⁷ То ће *inter alia* значити и боље похрањивање и контролу CO₂,

³⁴ “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Sustainable and Smart Mobility Strategy – Putting European Transport on Track for the Future”, European Commission, Bussels, 9.12.2020, COM(2020) 789 final.

³⁵ “Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council Amending Directive 92/106/EEC on the Establishment Of Common Rules for Certain Types of Combined Transport of Goods between Member States”, European Commission, Bussels, 15.12.2017, COM(2017) 648 final/

³⁶ “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions a Farm to Fork Strategy For a Fair, Healthy and Environmentally-Friendly Food System”, European Commission, Bussels, 20.5.2020, COM/2020/381 final.

³⁷ Ronnie Cummins, *Grassroots Rising: A Call to Action on Climate, Farming, Food, and a Green New Deal*, Chelsea Green Publishing, Vermont, 2020, p. 208. Научници који се баве

смањење употребе вештачких ђубрива (за 20 процената), пестициде (за 50%) и антимикуробних средстава у аквакултури и пољопривреди (за 50%), повећање производње здраве органске хране (уз смањење губитка хранљивих састојака за најмање 50%), уз рационално искоришћавање доступног пољопривредног земљишта што, „на крају крајева”, све треба да допринесе добробити становништва и остваривању циљева одрживе кружне економије до 2030. године.³⁸ У „Европском зеленом плану” заштита животне средине и биолошке разноврсности представља један од приоритета. План ЕУ у овом домену јесте спречавање и уклањање загађења ваздуха, воде и земљишта из „свих извора” до 2050. године. Намера је потврђена у Саопштењу Европске комисије из маја 2021. године.³⁹ Наведени акт садржи „Акциони план нултог загађења”, којим се потврђује обавеза држава чланица да примене стандарде о квалитету животне средине у свим индустријским делатностима на начин да животна средина буде окружење без отровних материја. Овим Акционим планом ЕУ је прихватила са обновљеном одлучношћу потребу да се крене ка чистом и кружном економском моделу, заснованом на обновљеним и здравим природним екосистемима. У складу са „Европским зеленим договором”, Акциони план даље разрађује визију света без загађења и комбинују све текуће и планиране напоре у интегрисану стратегију која превенцију загађења ставља на прво место. Будући да су многе активности на реализацији ових циљева у току или тек почињу да доносе резултате, Комисија ЕУ је одлучила да до 2025. године изврши анализу степена примене овог Акционог плана. У реализацији циљева очувања и обнове екосистема из „Европског зеленог договора”, Европска унија је идентификовала низ проблема везаних за смањење биолошке разноврсности. У Саопштењу Европске комисије, из маја 2020. године, које садржи стратегију биодиверзитета за 2030. годину, ЕУ је представила низ циљева попут проширења заштите копнених и морских подручја са богатом биолошком разноликошћу.⁴⁰ Посебан нагласак при томе

екологијом сматрају да без заштите и обнове тла на 4 милијарде хектара обрађеног пољопривредног земљишта, 8 милијарди хектара пашњака и 10 милијарди хектара шумског земљишта неће бити могуће прехранити свет, задржати глобално загревање испод 2 степена Целзијуса или зауставити губитак биодиверзитета.

³⁸ “From Farm to Fork – our Food, our Health, our Planet, our Future”, European Commission. Интернет: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork_en

³⁹ “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions Pathway to a Healthy Planet For All EU Action Plan: “Towards Zero Pollution for Air, Water and Soil”, European Commission, Bussels, 12.05,2021, COM/2021/400 final.

⁴⁰ “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions EU –

стављен је на газдовање шумама које би требало заштитити и обновити до 30% до 2030. године. У истој сразмери предвиђа се и обнављање морских подручја која би требало да постану главни ослонац за стварање „одрживе плаве економије” која би преузела средишњу улогу у смањењу искориштавања земљишних ресурса ЕУ и борби против глобалних климатских промена. Полазећи од потребе проширења прекограничне сарадње држава чланица, ЕУ је истакла финансијску делотворност успостављене мреже *Natura 2000*, кроз коју државе могу спровести мере за унапређење и обнову оштећених екосистема. С обзиром на то да је стратегија биодиверзитета суштински део стратегије ублажавања климатских промена, ЕУ предвиђа да се од укупно 25% европског буџета намењеног за борбу против климатских промена, значајан део издвоји и за обнављање биодиверзитета и постизање решења заснованих на природи.⁴¹

Радећи предано на реализацији зацртаних циљева министри држава чланица ЕУ, на састанку одржаном 19. марта 2021. године, потписали су три политичке декларације како би удружили напоре и ресурсе за промоцију међународне повезаности, увођење чистих дигиталних технологија и побољшање регулаторног окружења. Декларацијама које се односе на европске приступне мреже, *EU Startup Nations* стандард и зелену и дигиталну трансформацију ЕУ, потврђена је жеља држава чланица за убрзаним преусмеравањем европске привреде у „зелену и дигиталну економију” која би допринела очувању здраве животне средине.⁴² Европска комисија је током јула 2021. године објавила Саопштење под називом: „За 55 година: испуњавање климатског циља ЕУ до 2030. године, на путу климатске неутралности”, којим је потврдила своју посвећеност остваривању циљева смањења емисије гасова стаклене баште у ЕУ. Овим актом наглашава се потреба да ЕУ постане климатски неутралан континент кроз повећање удела обновљивих извора енергије на енергетском тржишту, кроз механизме прекограничног прилагођавања емисије угљен-диоксида и других штетних гасова, те кроз спровођење других реформских мера на плану борбе против климатских промена. Комисија је овим акционим планом најавила оснивање Друштвеног климатског фонда помоћу којег би

Biodiversity Strategy for 2030 Bringing Nature Back Into Our Lives”, European Commission, Bussels, 20.05.2020, COM/2020/380 final.

⁴¹ “Factsheet: EU 2030 Biodiversity Strategy”, European Commission, 20 May 2020. Интернет: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_906. 12.8.2022.

⁴² “Digital Day 2021: EU countries commit to key digital initiatives for Europe’s Digital Decade”, *EUreporter*, 22 March 2021. Интернет: <https://www.eureporter.co/business/digital-technology/2021/03/22/digital-day-2021-eu-countries-commit-to-key-digital-initiatives-for-europes-digital-decade/>, 31.8.2022.

се обезбедило финансирање праведне транзиције ка „зеленој економији” у износу од 144,4 милијарде евра.⁴³

6) ИЗВОРИ

“Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions- Long Term Action Plan for Better Implementation and Enforcement of Single Market Rules”, European Commission, Bussels, 10.3.2020, COM(2020) 94 final

“Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – the European Green Deal”, European Commission, Bussels, 11.12.2019, COM 2019/640 final.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank – A Clean Planet for all – A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy”, European Commission, Bussels, 28.11.2018, COM (2018) 773 final.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Powering a Climate-Neutral Economy: An Eu Strategy for Energy System Integration”, European Commission, Bussels, 8.7.2020, COM(2020) 299 final, pp. 1–21.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions a Hydrogen Strategy for a Climate-Neutral Europe”, European Commission, Bussels, 8.7.2020, pp. 1–23.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions – Sustainable and Smart Mobility Strategy – Putting European Transport on Track for the Future”, European Commission, Bussels, 9.12.2020, COM(2020) 789 final.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the

⁴³ “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions ‘Fit for 55’: delivering the EU’s 2030 Climate Target on the way to climate neutrality”, 14.7.2021, COM(2021) 550 final.

Regions a Farm to Fork Strategy For a Fair, Healthy and Environmentally-Friendly Food System”, European Commission, Bussels, 20.5.2020, COM/2020/381 final.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic And Social Committee and the Committee of the Regions Pathway to a Healthy Planet For All EU Action Plan: ‘Towards Zero Pollution for Air, Water and Soil’”, European Commission, Bussels, 12.5.2021, COM/2021/400 final.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions EU – Biodiversity Strategy for 2030 Bringing Nature Back Into Our Lives”, European Commission, Bussels, 20.5.2020, COM/2020/380 final.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Europe’s Moment: Repair and Prepare for the Next Generation, European Commission”, Bussels, 27.5.2020, COM/2020/456 final

“Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank Annual Sustainable Growth Strategy 2020”, European Commission, Bussels, 17.12.2019, COM/2019/650 final.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions ‘Fit for 55’: delivering the EU’s 2030 Climate Target on the way to climate neutrality”, 14.7.2021, COM(2021) 550 final.

“Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions REPowerEU Plan”, 18.5.2022, COM/2022/230 final.

“Council Decision (EU, Euratom) 2020/2053 of 14 December 2020 on the system of own resources of the European Union and repealing Decision 2014/335/EU, Euratom”, *OJ L*, 424, 15.12.2020, pp. 1–10.

“Council Directive 2003/96/EC of 27 October 2003 restructuring the Community framework for the taxation of energy products and electricity”, *OJ L* 283, 31.10.2003, pp. 51–70.

“Council Regulation (EU) 2020/2094 of 14 December 2020 establishing a European Union Recovery Instrument to support the recovery in the aftermath of the COVID-19 crisis”, *OJ L*, 433I, 22.12.2020, pp. 23–27.

Cummins, Ronnie, *Grassroots Rising: A Call to Action on Climate, Farming, Food, and a Green New Deal*, Chelsea Green Publishing, Vermont, 2020.

- De Witte, Bruno, "The European Union's COVID-19 recovery plan: The legal engineering of an economic policy shift", *Common Market Law Review*, 2021, vol. 58, no. 3.
- "Digital Day 2021: EU countries commit to key digital initiatives for Europe's Digital Decade", *EU Reporter*, 22 March 2021. Интернет: <https://www.eureporter.co/business/digital-technology/2021/03/22/digital-day-2021-eu-countries-commit-to-key-digital-initiatives-for-europes-digital-decade/>.
- Димитријевић, Душко, „Уредба Европског парламента и Савета о успостављању оквира за проверу страних директних инвестиција у Европској унији”, *Европско законодавство*, 2019, vol. 18, бр. 68.
- Димитријевић, Душко, Преусмеравање економске политике Европске уније након пандемије Covid-19, у: Невена Станковић, Драгана Дабић, Горан Бандов (урс), *Развојни правци Европске уније након пандемије Covid 19*, Институт за међународну политику и привреду, Београд, 2021, стр. 217–238; DOI: https://doi.org/10.18485/iipe_postkovid.2021.ch10
- Dimitrijević, Duško, "EU–China Comprehensive Agreement on Investment – Great Opportunity for Mutual Sustainable Development", *Working Papers of the China-CEE Institute*, Budapest, November 2021, No. 3, pp. 1–20.
- Doyle, Alistair, "Four more EU nations back a green post-coronavirus recovery", *Climate Home News*, 20 April 2020. Интернет: <https://www.climatechange news.com/2020/04/20/four-eu-nations-back-green-post-coronavirus-recovery/>, 12.5.2021.
- Elkerbout, Milan Egenhofer, Christian, Ferrer, Jorge Núñez, Catuti, Mihnea, Kustova, Irina, Rizos, Vasileios, *The European Green Deal after Corona: Implications for EU climate policy*, CEPS, Bussels, 2020.
- "European Green Deal", *Wikipedia*. Интернет: https://en.wikipedia.org/wiki/European_Green_Deal, 12.8.2022.
- "EU's international solidarity during the COVID-19 pandemic", European Council, Council of the EU, 25 May 2021. Интернет: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/coronavirus/global-solidarity/>, 12.7.2022.
- "EU response to Russia's invasion of Ukraine", European Council. Интернет: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/>, 31.8.2022.
- "Factsheet: EU 2030 Biodiversity Strategy", European Commission. 20 May 2020. Интернет: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/fs_20_906, 1.12.2021.
- Fleming, Ruven, Mauger, Romain, "Green and Just? An update on the European Green Deal", *Journal for European Environmental & Planning Law*, 2021, vol. 18, no. 1–2.

- “From Farm to Fork – our Food, our Health, our Planet, our Future”, European Commission. Интернет: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal/actions-being-taken-eu/farm-fork_en, 12.7.2022.
- Jaeger, Carlo, Mielke, Jahel, Schütze, Franziska, Teitge, Jonas, Wolf, Sarah, “The European Green Deal – More Than Climate Neutrality”, *Intereconomics Review of European Economic Policy*, 2021, vol. 56, no. 2.
- Jones, Christopher, Piebalgs, Andris, Glachant, Jean-Michel, “Energy Priorities for the Von der Leyen Commission”, Robert Schuman Centre, *Policy Brief*, 2019, no. 16.
- Lee-Makiyama, Hosuk, “The EU Green Deal and Its Industrial and Political Significance”, *ECIPE Policy Brief*, 2021, no. 1.
- Leyen, Ursula von der, *Political guidelines for the next Commission (2019–2024) – ‘A Union that strives for more: My agenda for Europe’*, Publications Office of the European Union, 2019. Интернет: http://www.eunec.eu/sites/www.eunec.eu/files/attachment/files/political-guidelines-next-commission_en_kopie.pdf, 15.8.2021.
- Parrock, Jack, Murray, Shona, Gill, Joanna, “EU coronavirus recovery package is massive shift for bloc that will work ‘wonders’”, *Euronews*, 28 May 2020. Интернет: <https://www.euronews.com/2020/05/28/eu-coronavirus-recovery-package-is-massive-shift-for-bloc-that-will-work-wonders>, 2.6.2022.
- Pérez, Alfons, *Green deals in a time of pandemics. The future will be contested now*, Libros en Acción, La editorial de Ecologistas en Acción, Madrid, 2021.
- “Problems”, European Environment Agency, 20 April 2016. Интернет: <https://www.eea.europa.eu/publications/92-827-5122-8/page014.html>, 2.6.2021.
- “Proposal for a Council Decision on The System of Own Resources of the European Union”, European Commission”, Bussels, 2.05.2018, COM(2018) 325 final.
- “Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council Amending Directive 92/106/EEC on the Establishment Of Common Rules for Certain Types of Combined Transport of Goods between Member States”, European Commission, Bussels, 15.12.2017, COM(2017) 648 final/.
- “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council establishing the framework for achieving climate neutrality and amending Regulation (EU) 2018/1999 (*European Climate Law*)”, European Commission, Bussels, 4.3.2020, COM(2020) 80 final.
- “Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on guidelines for trans-European energy infrastructure and repealing Regulation (EU) No 347/2013”, European Commission, Bussels, 15.12.2020, COM/2020/824 final.

- “Regulation (EU) 2018/1999 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 on the Governance of the Energy Union and Climate Action, amending Regulations (EC) No 663/2009 and (EC) No 715/2009 of the European Parliament and of the Council, Directives 94/22/EC, 98/70/EC, 2009/31/EC, 2009/73/EC, 2010/31/EU, 2012/27/EU and 2013/30/EU of the European Parliament and of the Council, Council Directives 2009/119/EC and (EU) 2015/652 and repealing Regulation (EU) No 525/2013 of the European Parliament and of the Council”, *OJ L* 328, 21.12.2018, pp. 1–77.
- “Regulation (EU) 2019/452 of the European Parliament and of the Council of 19 March 2019 establishing a framework for the screening of foreign direct investments into the Union”, *OJ L* 79, 21 March, 2019.
- “Regulation (EU) 2021/241 of the European Parliament and of the Council of 12 February 2021 establishing the Recovery and Resilience Facility”, *OJ L*, 57, 18.12.2021, pp. 17–75.
- Rifkin, Jeremy, *The Green New Deal: Why the Fossil Fuel Civilization Will Collapse by 2028, and the Bold Economic Plan to Save Life on Earth*, St. Martin’s Press, New York, 2019.
- Siddi, Marco, “The European Green Deal – Assessing its current state and future implementation”, *FIIA Working Paper*, 2020, no. 114.
- Sikora, Alicja, “European Green Deal – legal and financial challenges of the climate change”, *ERA Forum*, 2021, no. 21.
- Simon, Frédéric, “Do no harm’: EU recovery fund has green strings attached”, *Euractiv*, 27 May 2020. Интернет: <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/news/do-no-harm-eu-recovery-fund-has-green-strings-attached/> 1.8.2022.
- “United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC)”, *Paris Agreement*, FCCC/CP/2015/L.9. Интернет: <https://unfccc.int/resource/docs/2015/cop21/eng/l09r01.pdf>
- „Europski plan опорavka”, Europska komisija. Интернет: https://ec.europa.eu/info/strategy/recovery-plan-europe_hr, 12.8.2022.
- Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*, United Nations General Assembly, A/RES/70/1, 21 October 2015.
- World Economic Outlook, IMF, April 2022. Интернет: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2022/04/19/world-economic-outlook-april-2022>, 2.8.2022.

7) ЗНАЧАЈ ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Савремена економска криза не познаје границе. Ова опасност постаје међународна реалност која се манифестује у низу значајних економских

поремећаја у глобалним ланцима снабдевања, у дестабилизацији заједничког тржишта и у огромним губицима у кључним секторима индустријске производње, енергетике и услужних делатности. Снажан рецесијски удар индукован најпре здравственом, а потом и политичком кризом изазваном оружаним сукобом у Украјини, има за последицу пад БДП-а и увећање јавног дуга у поприличном броју земаља. Негативни пандемијски ефекти постали су све видљивији и на светском тржишту капитала. Погоршање стања у финансијској области одразило се нужно и на социјалну ситуацију у свету, што је указало на нужност хитног и снажнијег мултилатералног одговора утемељеног на јасним и транспарентним принципима солидарности, заједништва и међународна сарадње. ЕУ је блиско сарађујући са Уједињеним нацијама, Светском здравственом организацијом, Међународном организацијом рада, групацијама Г20 и Г7, Међународним монетарним фондом и Светском банком, преузела једну од водећих улога у санирању негативних последица кризе. На унутрашњем плану ЕУ је предузела одлучне акције на санирању негативних ефеката кризе усвајањем значајних стратешких докумената – „Европског зеленог плана” и „Следеће генерације Европске уније” којима је предвидела мере опоравка и ревитализације своје привреде. На основу анализе поменутих стратешких докумената, може се закључити да је ЕУ претворила климатске акције у главну политику објављивањем детаљне мапе пута о постизању климатске неутралности до 2050. године. Овим акционим планом послат је моћан сигнал свету да је „конкурентна одрживост” у основи европске економске агенде која омогућава ЕУ и њеним државама чланицама да постигну миленијумске циљеве одрживог развоја Уједињених нација.⁴⁴ Наведени стратешки документи ЕУ следствено потврђују да се економски просперитет и одрживост животне средине међусобно не искључују. Иницијативе за опоравак и ревитализацију европске привреде зависиће стога од преусмеравања европских економских политика у правцу увођења нових, ефикаснијих и легитимнијих модела одрживог економског развоја. Реализација нових модела одрживог развоја у директној је вези са системском трансформацијом европске привреде у „зелену економију”. Иако се крајњи исход овог процеса за сада не може јасно назрети, ипак остаје обавеза земаља кандидата за пријем у ЕУ (укључујући и Републику Србију), да овај процес до краја испрате, усвајајући одговарајуће законодавне и стратешке акте којима би било могуће усмерити националне економске политике у правцу испуњавања циљева утврђених стратешким

⁴⁴ “Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Central Bank, the European Economic and Social Committee, the Committee of the Regions and the European Investment Bank Annual Sustainable Growth Strategy 2020”, European Commission, Bussels, 17.12.2019, COM/2019/650 final.

документима и правним актима ЕУ, који предвиђају успостављање социјално праведног, еколошки одрживог и економски стабилног, интегрисаног и просперитетног друштва.⁴⁵

EUROPEAN GREEN AGENDA

Summary: With the outbreak of the Covid-19 pandemic, the danger of the erosion of the international economic order has increased significantly. Numerous hybrid threats, along with the negative and multidimensional “domino effects” of the latest use of force in Ukraine, threaten to threaten the main features of existing life on Earth, including the entire world economic order. Since the crisis knows no borders, this danger is becoming an international reality that manifests itself in a series of significant economic disruptions in global supply chains, in the destabilization of the common market and in huge losses in the key sectors of industrial production, energy and service activities. A strong recessionary blow induced first by the health and then by the political crisis resulted in a drop in GDP and an increase in public debt in quite a number of countries. Negative economic effects have become more and more visible on the world capital market. The deterioration of the situation in the financial area also affected social security in the world, which indicated the necessity of an urgent and stronger multilateral response based on clear and transparent rules and principles based on solidarity, togetherness and international cooperation. The European Union (EU), as the second largest global economy, has taken a leading role in this regard by closely cooperating with key international institutions. Considering the dimensions of disruptions in the system of international economic relations, the EU is adapting to the situation by prioritizing joint cooperation and undertaking decisive actions to remedy the negative consequences of the economic crisis through the adoption of strategic documents and action plans. In this regard, the most important documents are: “The European Green Plan” and “The Next Generation of the European Union”, which define the agenda for the transformation of the European economy into a “green economy”.

Keywords: EU, economic crisis, “European Green Plan”, “The next generation of the European Union”, “green economy”.

⁴⁵ Alicja Sikora, “European Green Deal – legal and financial challenges of the climate change”, *ERA Forum*, 2021, no. 21, pp. 681–697; Ruven Fleming, Romain Mauger, “Green and Just? An update on the European Green Deal”, *Journal for European Environmental & Planning Law*, 2021, vol. 18, no. 1–2, pp. 164–180; Bruno De Witte, “The European Union’s COVID-19 recovery plan: The legal engineering of an economic policy shift”, *Common Market Law Review*, 2021, vol. 58, no. 3, pp. 635–682.